

Nr 935

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m.

(Lika lydande med motion nr 764 i Första kammaren)

Bristen på personer med forskarutbildning är i dag synnerligen besvärande såväl för näringslivet som för utbildningsväsendet. Bristen på forskare försvårar också allvarligt möjligheterna att planera och genomföra angelägna större forskningsprojekt. Av 1963 års forskarutredning framlagt förslag till provisoriska åtgärder, som kan vidtagas inom det rådande systemets ram och som kan tjäna till att effektivisera utbildningen av forskare och därmed också förkorta utbildningstidens längd, bör ses mot den bakgrunden.

En av de allvarligaste svagheterna inom den nuvarande utbildningsorganisationen är den helt otillräckliga forskarhandledningen. Alldeles oberoende av vilka samlade reformförslag beträffande forskarutbildningen, som utredningen kommer att framlägga, måste handledningskapaciteten kraftigt öka. Utan att utredningens arbete föregripes, är således redan i nuläget en kraftig satsning på kvalificerad forskarhandledning motiverad. De anslagsökningar som departementschefen i proposition nr 82 framlagt förslag om synes oss otillräckliga även som provisoriska åtgärder. Inrättande av fler kvalificerade lärartjänster, för att täcka det ökade undervisningsbehovet på högstadiet, torde vara den effektivaste förstärkningsåtgärden. Ett rationellt sätt att förena dessa önskemål med den kapacitetsökning av forskningsvolymen, som likaledes synes önskvärd, är inrättandet av fler docenturer, vilkas innehavare det då må åvila att fullgöra undervisningsskyldighet i form av forskarhandledning.

Forskarutredningen framlade vidare förslag om att licentiand- och doktorandstipendierna skulle kunna förlängas för de stipendiater som så önskade till att utgå under hela året och ej endast, som för närvarande är fallet, under 9 månader. Trots att flertalet remissinstanser tillstyrkt detta förslag och i flera fall föreslagit än mer långtgående åtgärder för en effektivare och utbyggd stipendiering har detta förslag icke tillstyrkts i propositionen. Vi finner detta anmärkningsvärt och beklagligt.

Studier för högre examina är ofta ett heltidsarbete som inte omfattar endast det akademiska året. Kursläsning och avhandlingsarbete kan med fördel

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 4 saml. Nr 935—942

bedrivs även på sommaren, då belastningen på bibliotek och institutioner i övrigt är ringa. De nuvarande stipendieförhållandena verkar på ett markant sätt studiesplittrande. De studerande tvingas avbryta sitt arbete under en period av minst tre månader för att försörja sig genom förvärvsarbete, och såväl de akademiska myndigheterna som de studerande själva har i remissbehandlingen av forskarutredningens förslag påpekat, att dessa studieavbrott ofta medför en allvarlig försinkning i studierna. Departementschefens uppfattning, att en förlängning av stipendierna inte skulle öka den effektiva studietiden finner vi oriktig och förvånande. Stipendierna ges i avsikt att bereda de studerande ekonomiska möjligheter att helt ägna sig åt studierna. Att så verkligen sker kontrolleras av den studerandes handledare som samtidigt är inspektor för stipendierna. Det finns ingen rimlig anledning att misstänka att studieeffektiviteten på sommarhalvåret för den studerandekategori det här gäller skulle bli lägre än under det reguljära akademiska året. Med hänsyn till de förbättrade institutionella möjligheterna som står de studerande till hands under sommaren torde förhållandet snarast bli det motsatta.

Det av departementschefen anförda förhållandet att en förlängning av stipendietiden inte skulle förbättra läget för dem som i stället för stipendier innehar assistent- eller amanuens tjänster saknar relevans i detta sammanhang. Dessa studerande erhåller ju just genom att de är anställda av läroanstalten lön även under sommaren och ägnar sig då också helt åt sin utbildning och sitt avhandlingsarbete. Det är ej heller realistiskt att föreställa sig att den ökade attraktivitet hos stipendierna, som en förlängning av dem skulle medföra, resulterar i att det blir svårt att rekrytera studerande till assistent- och amanuens tjänsterna. Den knappa tillgången både på dessa tjänster och på stipendier medför en stark konkurrens om förmånerna. Många studerande är dessutom intresserade av att samtidigt med sin forskarutbildning genom innehav av tjänst själva bedriva undervisning.

På sätt som utredningen föreslagit förordar vi, att de stipendier som önskar bedriva studier även under sommarmånaderna ges ekonomiska möjligheter därtill. Enligt vår mening bör stipendieåret fortfarande vara nio månader. Efter ansökan bör dock de stipendier som så önskar kunna få sitt stipendium förlängt att utgå under samtliga årets tolv månader.

En förlängning av stipendietiden i enlighet med detta förslag synes svår att kostnadsberäkna, då man inte kan förutsäga hur många som kommer att utnyttja dessa möjligheter. Varken utredningen eller departementschefen har således redovisat några kostnadsberäkningar. Med hänsyn till det antal stipendier som i dag finns synes det oss rimligt att till en förlängning av stipendierna beräkna en summa på 1,3 miljon kronor. Detta belopp skulle täcka kostnaderna för reformen, om för närvarande utgående stipendier till ungefär två tredjedelar skulle utnyttjas under hela året. Eftersom departementschefen i den nu föreliggande propositionen avvisat utredningens för-

slag har han ansett sig sakna anledning att beröra anslagsfrågan. Vi föreslår, att riksdagen nu beslutar ändra grunderna för licentiand- och doktorandstipendier på av oss angivet sätt. Anslaget torde då komma att få överskridas.

Med hänvisning till ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 82 måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om inrättande av fler docenturer, vilkas innehavare har undervisningsskyldighet i form av forskarhandledning, snarast föreläggas riksdagen;

2. besluta att licentiand- och doktorandstipendier efter ansökan skall kunna utgå under samtliga årets tolv månader.

Stockholm den 17 april 1964

Bertil Ohlin

Bertil von Friesen

Manne Ståhl

Wald. Svensson

Brita Elmén

Henning Gustafsson

Sven Gustafson

i Skellefteå

i Göteborg

Gunnar Helén

Gustaf Kollberg

Sven Wedén
